

„Partida separatistă” din Moldova (1849 – 1856)

Prof. Pandia Oprea

Separatiștii, categoric, au fost puțin numeroși. Consulul Franței la Iași, Victor Place constata la începuturile mișcării acestora că erau „câteva spirite ignorante” care „mânate de interes personal” încep să se agite. După opinia lui Place, principalul motiv al apariției „separatismului” ca fenomen „ar fi un număr mare de concurenți pe care sistemul electiv 1-a creat la hospodorat”. Ghiculeștii, Bălșeștii, Sturdzeștii, Roznovenii și Catargii doreau să ocupe tronul. Când unul este ales, celelalte familii fac o opoziție sistematică și, pentru a se menține, prințul este obligat să împartă bani și ranguri, perpetuând astfel plaga corupției. Ulterior Place avea să afirme: „Partidul antiunionist, de care s-a făcut oarecare zgomot, este în realitate cu mult mai puțin numeros decât pare”. Ștefan Scarlat Dăscălescu vedea în adversarii Unirii „aristocrația toată, mai cu seamă boierii bătrâni”, „orașenii Iașilor ce se temeau să nu li se prăduiască orașul”, „străinii împământeniți și toți ciocoi de deprinși a trăi din funcții, cari totdeauna sunt partizanii celor de la putere”.

Antiunioniștii erau văzuți ca „partizanii politicii antinaționale”, în afara „funcționarilor publici” numiți de căimăcămie „nu au fost foarte numeroși în această țară”. În septembrie 1857, ei puteau conta pe aproximativ 50 inși.

În contextul alegerilor repetate pentru Adunarea ad-hoc a Moldovei a existat nemulțumirea și abținerea „câtorva oameni candidați perpetuu la domnie sau căimăcămie”. Însă aceștia, manifestând o atitudine „separatistă” nu pot fi asimilați marilor proprietari, nici marilor boieri veritabili „conservatori”, care formau jumătatea Divanului. Separatiștii erau „câțiva indivizi fideli vechiului sistem”, în timp ce „noul spirit” format în contact cu civilizația europeană a izbândit „pentru totdeauna”. Un diplomat belgian considera că în Principate „orice om liberal și independent este pentru Unire”, iar cei care i se opun reprezintă „vechiul partid al boierilor care au monopolizat guvernul și toate mijloacele de delapidare și profit”. Rezultatul principal al Unirii ar fi acela că ar înlocui „vechea elită oficială coruptă cu oameni independenți”. Este motivul pentru care se produce rezistența „disperată” a câtorva boieri.

N. Iorga considera că nici nu a existat un „partid separatist”, „un astfel de partid n-ar fi putut să fie decât în plata străinului”, împotriva Unirii nu au fost decât „sentimentalii cu sentimentalitatea rău plasată” sau „clientelele candidaților la domnie”.

În epocă „separatiștii” erau ca „manipulați” din străinătate. Constantin Hurmuzaki constata că „toți amicii politici ai „Nepărtinitorului” (jurnal antiunionist) au fost toată viața lor sateliți ai consulilor rusești, partizani și scutelnici declarați ai Rusiei, instrumente ale politicii ei! ”.

În epocă beizadea Nicolae Șuțu a înțeles poate cel mai bine fondul „separatismului”: oamenii de această poziție sunt „pur pozitivi”, aceia care „calculează rezultatele materiale și imediate ale unei modificări ce ar da obișnuințelor lor direcție necunoscută, acei care ar pierde o poziție dată și care fac să consiste patriotismul lor în „imobilitate și exclusivism”.

Datorită unor avantaje materiale directe, multe s-au manifestat ca „separatiste”. Vogoride recunoaște într-o convorbire cu Bulwer că: „mulți au votat ultima dată pentru un separatist pentru că le-am dat bani ca să procedeze astfel și le-am promis ranguri și funcții; de această dată nu am procedat astfel și în consecință nu au mai avut același motiv. Sincer majoritatea din Principat este unionistă! ”.

Din Tecuci colonelul Frunză relatează „Stelei Dunării” că un individ i-a spus de la obraz că „dacă domnitorul nu va fi ereditar, el va pierde patru – cinci sute de galbeni, ce ar trebui să-i capete pentru votul său la alegerea domnului! ”.

Fiind avantajați de controlul aparatului de stat, și puternic stimulate de cea mai monstruoasă alianță „triplă antantă politică” – anglo-austro-turcă, antiunioniștii au uzat de toate mijloacele posibile pentru a-și atinge scopul; ei însă au trebuit să clacheze, în special din cauza lipsei de perspectivă.

Argumentarea „separatismului”. Se pune întrebarea: „De ce fenomenul separatist s-a dezvoltat cu precădere în Moldova? Răspunsul pe care l-a dat istoriografia noastră avea în vedere existența la București a Comisiei speciale de informare a puterilor europene precum și necesitatea, din punctul de vedere al inamicilor Unirii, de a nu-și dispersa forțele – iată de ce ei au acționat cu predilecție în Moldova. Înainte de numirea lui Theodor Balș, în iulie 1856, nu existau adversari ai Unirii, nici în capitală, nici în provincie. Din acel moment „o conspirație antiunionistă” s-a întins peste toate, iar semnalul a fost dat prin chiar numirea caimacamilor de către Poartă. Adversarii Unirii înțeleseseră că, dacă, cel puțin un Divan ar emite un vot nefavorabil apoi statul național nu se face – de aceea dușmanii externi și-au unit eforturile

în Moldova. Și, dacă până atunci antiunioniștii n-au avut curajul să lupte deschis, acum ies la lumina zilei.

În iunie 1856, Divanul moldav nu a votat Unirea, ci doar mulțumirii prințului Grigore Alexandru Ghica pentru activitatea sa în această direcție. Votarea Unirii nu e posibilă, pentru că „majoritatea absolută a Moldovei” este „opusă” acestei idei. În plus privilegiile Moldovei sunt diferite de ale Valahiei, iar Moldova știe că nu trebuie să se detașeze de Imperiul Otoman, sub suzeranitatea căruia ea a putut să conserve intacte, timp de secole, naționalitatea și religia sa. Din transformarea Principatelor într-un singur stat ar rezulta „consecințe funeste”, mai ales că ar fi contra preliminariilor de la Viena și Tratatului de la Paris. Acestea erau primele argumente antiunioniste.

În broșura „Despre cvestia zilei în Moldova”, Nicolae Istrate își propunea să examineze argumentele transformării într-un singur stat, bazele posibilității acestei transformări și avantajele ce ar rezulta. El considera că felurile „uniri” nu ar fi decât „transformare politică” și „simplă centralizare a guvernământului”. Reacția unioniștilor la apariția broșurii lui Istrate a fost vehementă, nu doar în Moldova ci și în Țara Românească și Transilvania.

În iunie 1856 apare un program antiunionist „Ce se prevede din Unirea Principatelor ? ”, ce va fi publicat și în „Steaua Dunării”. Se susținea că prin Unire s-ar desființa „națiunea moldavă”, „religia s-ar struncina chiar din temelii”, comerțul ar amorți în regiunile periferice, ar spori „împilările și abuzurile, cheltuielile ar crește fără a folosi Valahiei”, ar decădea Iașii; Moldova (...) ar înceta de a mai exista”.

O idee centrală promovată de antiunioniști era aceea că și ei doreau Unirea dar nu una politică și administrativă, ci o unire morală și sufletească. I. Sigara, în articolul „Refutație la întâmpinarea lui M. Cantacuzino”, propunea „soluția unei confederații, ce ar fi o „uniune mai solidă decât centralizarea guvernamentală”.

O amplă campanie antiunionistă era desfășurată de gazeta „Nepărtinitorul” al cărui redactor șef era C. Gane, iar printre colaboratori se numărau N. Istrati, N. Străjescu, Balomir, V. Drăghici sau I. Sigara.

Într-o petiție a funcționarilor separatiști, adresată lui Savfet-Effendi, se considera că „fuzia” Moldovei cu Valahia „ar deștepta rivalități între noi și valachieni care ar provoca nenorociri și intervenții” și „s-ar compromite existența patriei noastre”.

Fratele lui N. Vogoride, secretar al ambasadei otomane din Londra (Alexandru Vogoride) îl sfătuia pe acesta să susțină că „deoarece Unirea nimicește drepturile Moldovei „el nu ar putea consimți, în timpul guvernării sale, să se piardă și să se desființeze” acele drepturi în favoarea Valahiei”.

Murus considera că unioniștii moldoveni merg „cu răutatea lor până acolo, încât vor să transforme Moldova, patria lor, într-o simplă provincie a Valahiei, sub pretextul numelui fabulos de România”.

Ideile de „patrie moldovenească” și de „națiune moldovenească” aveau să fie folosite și în viitor de dușmanii necruțători ai etniei române. Chiar și între unioniștii cei mai înfocați, unele probleme cum ar fi aceea a capitalei, ideea confederației, teama de a nu se pune în pericol ortodoxismul prin aducerea unui prinț occidental, dădeau naștere la discuții. Și nu întâmplător ideea unei noi capitale la Focșani avea susținători, ca și aceea a prințului pământean (C. Negrit).

Încercând să surprindă esența „separatismului”, după ce trecea în revistă argumentele și tendințele acestuia (Iașii nu vor mai fi capitală, de avantajele Unirii se vor bucura muntenii; mai populată, Țara Românească își va impune majoritatea și deci punctul de vedere în guverne și adunările legislative, moldovenii vor fi treptat absorbiți; Unirea ar însemna abandonarea Basarabiei), Nicolae Șuțu recunoștea existența unui „fond de adevăr” în argumentele separatiștilor.

Unioniștii au cunoscut cu exactitate dimensiunile „jertfei” pe care trebuia să o facă Moldova, Austria și Turcia – asistate de „neutralitatea binevoitoare a Angliei au mizat totul în Moldova; „Unirea era o transacțiune între amândouă țările în care Muntenia avea numai foloase materiale, iar Moldova numai pagube”. Ceea ce a contat până la urmă a fost sentimentul național!

Principalul ideolog antiunionist este Nicolae Istrati. El este autorul a numeroase broșuri care susțin cauza antiunionistă. Între acestea amintim: „Despre cvestia zilei în Moldova”, „Despre puterea legislativă și privilegiile Principatelor moldo-române” (1856, cu o versiune în limba franceză); „Cvestia relațiilor dintre proprietarii de moșii din Moldova cu locuitorii lucrători de pământ, observată din mai multe puncte de vedere” (1857); „Despre alegători și deputați” (1858). N. Istrati a subsemnat practic, toate documentele cu caracter programatic emise de partida separatiștă, începând cu primăvara anului 1856 și apoi pe acelea ale grupării „conservatorilor-progresiști”. Colaborează la „Nepărtinitorul”,

ulterior la „Gazeta de Moldavia” și „Patria”. Întocmește personal un memoriu trimis de Văgăreanu Porții, privind marea „protestație” a unioniștilor din iunie 1857, în care se străduiește să „demoleze” argumentele acestora. El a făcut parte, fără întrerupere, din „statul major” antiunionist.